

ARTICOLE MĂRUNTE

I

ARTICOLUL LA FĂRŞEROȚI

În studiul meu «Fărşeroṭii», vorbind despre asemănările pe care graiul lor le arată cu celealte dialecte românești, relevam, între altele, că dispariția articolului *l* dela substantivele masculine și neutre (*focu*, *măndzu*, pentru *focul*, *măndzul*) este aceeași ca în dialectele dacoromân și meglenoromân, deosebindu-se de dialectul aromân, în care această particularitate lipsește. Prin aceasta voiam să stabilesc o mai mare apropiere între graiul Fărşeroṭilor și celealte două dialecte, apropiere care s-ar putea explica în mai multe feluri.

O. Densusianu, într'o recenzie făcută asupra acestui studiu (*Grai și Suflet V*, 377—380), respinge, în modul următor, apropierea făcută de mine. «Dispariția lui *l* la formele articulate ale masc. și neutre e greșit interpretată de Capidan; între meglene și dacoromână, de o parte, și fărșerotă de alta, asemănarea e în cazul acesta numai întâmplătoare: *fičoru* în fărșerotă este rezultat din **fičorlu*, prin fonetismul special al lui *l* în acest grai, pe când în forma asemănătoare ș. a. din dr. și megl. avem a face cu *l* căzut în alte condiții — deci e de luat în considerație numai asemănarea între megl. și dr., cu excluderea fărșerotei» (p. 378). În sprijinul acestei păreri, autorul citează pe T. Papahagi, la care, într'un curs litografiat (*Aromânii*, 1932, p. 72), «formele articulate fără *l* din fărșerotă sunt explicate la fel», adică aşa cum și-le explică O. Densusianu.

Iată, acum, ce spune T. Papahagi la p. 72 despre dispariția articolului *l* la Fărșeroṭi: «În aromâna nordică, mai ales la Fărșeroṭi, și *-lu* și *-ul* se reduc la *-u*:

în nord: fagu, stuřu; armu, cořu

în sud: faglu, sturlu; armul, cornul.

Această dispariție a lui *l* are ca punct de plecare forme în care acest *l* apărea precedat de *r* formând laolaltă grupul *rl*. Conform celor acum cunoscute (cf. § 39, aci autorul trimite la fenomenul *rl*, *rn > ř*), acest *rl* trebuia să se reducă la *r*. Deci:

stuřulu > stuřulu > stuřlu > stuřu;

cořnulu > cořulu > cořlu > cořu.

De vreme ce *l* a dispărut în asemenea forme, prin analogie s'a zis și *terbu* în loc de *terbul*; *birbecu* în loc de *birbeclu*, etc.».

Cu alte cuvinte, articolul *l* la Fărșeroți n'a amuțit ca un sunet final, cum este cazul la Dacoromâni și Megleniți, ci a dispărut din graiu pe cale de analogie. Dar această analogie nu se putea produce din cauza deosebirilor de sonoritate ce prezintă în graiul fărșerot rostirea lui *ř* (< *rl*) și a lui *r* simplu. Cine a petrecut numai o zi-două printre Fărșeroți, a putut distinge că *ř* (< *rl*), oricum s'ar rosti, uvular, velar sau apical (cu mai multe vibrații), se deosebește de *r* simplu¹⁾. Această deosebire este confirmată și de limbă scriitorilor aromâni din sec. XVIII. În textele acestor scriitori, dar mai cu deosebire în *Codex Dimonie* în care *ř* (*rl*) apare la orice pas, nu există nici măcar un singur caz de articulare a subst. masc. și neutre fără *l*. Avem *fičoru* (din *fičorlu*), însă pretutindeni *birbecul*, *lacul*, *lupul*, *mesul* (cf. lucrarea mea asupra *Cod. Dim.* din *Jahresb. XII*, 181), nu *birbecu*, *lacu*, etc., cum ar fi trebuit să rezulte, dacă într'adevăr, după părerea lui O. Densusianu, analogia ar fi provocat dispariția lui *l*. (Vezi despre aceasta și lucrarea mea *Aromâni*, 350, § 204).

Cred, aşa dar, că nu am greșit, când am încercat să explic ca la Dacoromâni și Meglenoromâni amuțirea articolului *l* la Fășeroți²⁾.

TH. CAPIDAN

¹⁾ A. I. Rosetti, care cunoaște bine graiul Fărșeroților, nu admite părerea lui O. Densusianu (*Bullet. Ling.* I, 1933, 83 nota).

²⁾ Tot în aceeași recenzie O. Densusianu îmi obiectează că n'am dat termenii referitor la agricultură. La p. 105 (*Fărșeroți*) am înșirat tot ce am găsit privitor la plug și părțile lui. În ancheta mea pentru *Atlasul Linguistic al României*, la Fărșeroții din Cadrilater, n'am putut găsi mai mult.